

МІЖНАРОДНА ТА НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

УДК 339.92

А. В. БОГОСЛАВСЬКА, Т. В. СТРОЙКО

м. Миколаїв

МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ ТА РОСІЇ

Тісний взаємозв'язок України та Росії обґрунтовується як їх геополітичним становищем, так і загальною історією, яка потягнула за собою тісне переплетіння етнічних, мовних, економічних, а також безліч інших зв'язків.

Ключові слова: *Експорт, імпорт, науково-технічний потенціал, інвестиції, інвестиційний клімат, ТНК, НТП.*

Постановка проблеми. Росія об'єктивно є найважливішим стратегічним партнером України, передусім в основоположному – економічному – аспекті; протягом усіх років незалежності вона міцно утримує перше місце в числі основних зовнішньоекономічних партнерів України: на неї припадає близько 40% українського зовнішньоторговельного обороту. У свою чергу, геостратегічне положення України робить її одним з найбільш важливих зовнішньополітичних партнерів Росії. Проходять через територію України життєво важливі транспортні магістралі, пов'язують Росію з Західною Європою і світом, без яких вона значно ускладнить собі торговельно-економічні зв'язки, а також і вплив в ряді стратегічно важливих регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням міжнародних економічних відносин України та Росії у різні періоди приділяли увагу такі відомі вчені, як В. М. Геєць, І. В. Бураковський, В. М. Алчинов, Т. М. Циганкова, Ю. В. Макогон, В. Р. Сіденко, А. С. Гальчинський, І. З. Сторонянська, О. С. та ін.

Разом з тим, малодослідженими і дискусійними залишаються питання торговельних, інвестиційних, інноваційних, зовнішньоекономічних відносин як у методичному так і практичному контексті. Нерідко відповіді на поставлені питання, що містяться у публікаціях суперечать одні одним.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз міжнародної діяльності України у відносинах з Росією.

Виклад основного матеріалу. Російська Федерація є одним з провідних інвесторів України. Російські компанії інтегрувалися практично в усі галузі української економіки: зв'язок і хімічна промисловість, товари широкого вжитку та харчова промисловість, енергетика і автомобілебудування, банківський бізнес [2]. Але, за великим рахунком, монополічним становищем сусіди можуть похвалитися хіба що з мобільного зв'язку, нафтопереробці та виробництві алюмінію, глинозему, де частка російського бізнесу перевищує 80%. Сьогодні найбільш широко на Україні представлені: НК «Лукойл», Консорціум «Альфа-груп», компанія «Базовий елемент» і АФК «Система».

Консорціум «Альфа-Груп»:

- 67% акцій нафтопереробного заводу «ЛиНОС» (Лисичанський НПЗ);
- 76% акцій Київінвестбанку (нині – «Альфа – банк Україна»);
- «Дніпроенерго» та 10% акцій «Центр-енерго»;
- контрольний пакет акцій компанії «Сторм» (якій належить 40,1% компанії «Київстар»);
- ЗМІ «Новий канал» і «Наше радіо».

НК «Лукойл»:

- Одеський нафтопереробний завод (який є одним з найбільших підприємств цієї галузі на Україні) і мережа АЗС (близько 200);
- контрольний пакет акцій нафтохімічного підприємства «Лукор» (м. Калущ, Івано-Франківської обл.);
- телеканал СТБ.

Компанія «РусАл»:

- Миколаївський глиноземний комбінат (який зараз за обсягами виробництва займає друге місце в світі);
- Дніпровський металургійний комбінат.

Група «Альянс»:

- компанії «Кримнафтопродукт» і «Херсоннафтопродукт»;
- мережа АЗС (близько 180);
- Стахановський вагонобудівний завод.

Мінземмайна Республіки Татарстан (28,8%) і ВАТ «Татнефть» (8,6%):

- володіють пакетами акцій компанії «Укртатнафта» (якій належить найбільший на Україні Кременчуцький нафтопереробний завод) (з урахуванням акціонерів близьких до уряду Республіки Татарстан, часом представлених офшорними компаніями, під контролем перебувати близько 56 % акцій НПЗ).

«АвтоВАЗ-інвест»:

- 68 % акцій Запорізького алюмінієвого комбінату;

Група «МАІР»:

- контрольні пакети шести підприємств зі збору та переробки чорних металів (Черкаського, Херсонського, Харківського, Вінницького, Житомирського).

АФК «Система» (ВАТ МТС):

- МТС (найбільший оператор стільникового зв'язку України).

Російської Федерації належить 223 об'єкта по всій Україні, у тому числі 150 об'єктів у АР Крим. Ціна російської власності на Україні оцінюється приблизно в 10 млрд доларів. Присутність російського капіталу на Україні постійно зростає [2].

Що стосується українських інвестицій в Російську Федерацію, слід зазначити, що українці зменшують обсяги інвестицій у економіку Росії. Зменшення обсягу інвестицій пояснюється як продажем активів, так і поверненням дочірніми компаніями позикових коштів своїх материнських структур. На думку аналітиків, українському бізнесу зручніше

здійснювати торгові операції з Росією, ніж інвестувати в її економіку.

Інтереси України у відносинах з Російською Федерацією полягають у створенні умов для розвитку довгострокових економічних зв'язків. У цьому контексті набуває особливого значення забезпечення процесу подальшої економізації двосторонніх відносин у всіх областях міждержавної співпраці [3].

Аналіз українсько-російських економічних відносин за останнє десятиліття свідчить про можливість виникнення таких загроз економічній безпеці України з боку Росії при їхній співпраці у сфері торгівлі товарами і послугами:

- введення Росією ліцензування, квотування, додаткових митних зборів і тому подібних обмежень; зволікання з боку Росії з реалізацією режиму вільної торгівлі; переорієнтація значної частини російського ринку на продукцію країн далекого зарубіжжя (75% російського імпорту), що призводить до витіснення українських товарів з російського ринку і є додатковим чинником падіння виробництва в Україні;
- підвищення залежності України від поставок російських енергоносіїв, а також їх поставок з Туркменістану, Казахстану та Узбекистану по російських трубопроводах, що є чинником політичного тиску з боку Росії;
- дискримінація української пропозиції щодо транспортування каспійської нафти через територію України, що ускладнює вирішення проблеми диверсифікації енергозабезпечення України;
- реалізація схем транспортування російських енергоносіїв в обхід території України, що зумовить зменшення можливостей України закуповувати енергоносії в Росії;
- припинення практики товарного покриття плати за енергоносії та перехід на виключно валютні розрахунки, що у зв'язку з дефіцитом балансу зовнішньої торгівлі України, призведе до зменшення її можливостей закуповувати енергоносії в необхідних обсягах;
- активізація зусиль з придбання у власність Росії об'єктів колишньої союзної власності, розташованих на території України (санаторно-курортні комплекси Криму, газосховища тощо).

В інвестиційній та виробничо-технічній сфері потенційними загрозами економічної безпеки України можуть бути:

- недобросовісна поведінка інвесторів (спекулятивна покупка ними українських підприємств з метою подальшого перепродажу; згорання придбаних виробництв з метою забезпечення більшої вигоди російським підприємствам; придбання українських підприємств виключно заради «ноу-хау» з втратою пріоритету України у відповідних галузях на внутрішньому і зовнішньому ринку);
- усунення окремих підприємств українського ВПК, що мають відповідний науково-технічний і виробничий потенціал, від участі в реалізації проектів по створенню і виробництву нової наукомісткої продукції, у тому числі – зброї;
- втрата контролю з боку України над окремими стратегічно важливими для економіки та обороноздатності країни підприємствами або галузями;
- поступова переорієнтація українських підприємств на виробництво переважно коопераційної продукції на потреби головних (складальних) російських підприємств з одночасним ослабленням можливостей для самостійного розвитку технологічних ланок у наукомістких виробництвах України (особливо це стосується виробництва стратегічно важливої для економіки та обороноздатності країни продукції).

Відзначаючи успіхи досягнуті у двосторонньому співробітництві між нашими країнами, не можна не відзначити ряд проблемних моментів [4].

1) Значну частину українського експорту складає продукція середнього і високого ступеня переробки, тоді як російські поставки на Україну більш ніж на половину (52%) складаються з енергоносіїв. З одного боку, стабільне забезпечення Росією української економіки енергоресурсами – важливий фактор безперебійної роботи і розвитку українських підприємств промисловості та сільського господарства. З іншого боку, Росія перетворюється на сировинний придаток не тільки країн Єврозою, а й України.

2) Незважаючи на те, що Росія залишається головним зовнішньоторговельним партнером України, спостерігається подальше зниження питомої ваги Росії у зовнішній торгівлі України при одночасному зростанні зовнішньоторговельних (головним чином, експортних) операцій України з країнами Європи, Азії та Африки.

3) Українська продукція за співвідношенням ціни і якості поки не може бути конкурентоспроможною на західних ринках, і залежність України від Росії не тільки як від постачальника енергоносіїв, але і як від значного ринку збуту її продукції продовжить зростати. Одночасно, збільшуючи свої експортні поставки до Росії, Україна посилює заходи захисту свого внутрішнього ринку щодо товарів російського походження, використовуючи спеціальні захисні і антидемпінгові мита

4) Між Росією і Україною складається непропорційна структура прямих взаємних інвестицій як з географії, глибини інвестування, так і за видами економічної діяльності.

5) Результати соціально-економічного становища України за підсумками першого кварталу 2013 р. можна оцінити як негативні [6]. Триває подальша девальвація гривні, відтік іноземного капіталу, спад виробництва. Тому в двосторонній торгівлі з Росією можна чекати деякого зниження обсягів українських поставок і більш значного – російських, що пов'язано з швидким згоранням платоспроможного попиту. Викликане девальвацією здешевлення українських товарів підсилює їх цінову привабливість для російського ринку. Російські ж товари на Україні опиняються у більш складному становищі через різке падіння виробництва, інвестиційного та споживчого попиту.

Висновки і перспективи досліджень. Економічні відносини України і Росії в довгостроковій перспективі повинні будуватися на рівноправних засадах, з урахуванням національних економічних інтересів обох держав. Тому необхідна відповідна концепція українсько-російських економічних відносин, яка б відображала проблеми і передумови формування цих взаємин, інтереси і цілі партнерів, пріоритети, напрями та принципи стратегічного економічного співробітництва. Дана концепція повинна комплексно охоплювати всі сфери зовнішньоекономічної діяльності країн, включаючи торгівлю, виробничу кооперацію, спільне підприємництво, інвестиційне та інноваційне співробітництво, координацію дій на ринках третіх країн, фінансово-кредитні відносини, узгодження законодавчої бази в економічній сфері.

Аналіз подій останнього десятиліття красномовно свідчить, що Україні і Росії Захід

якраз готує роль сировинних придатків і індустріальних звалищ.

Наприклад, сьогодні вже надходять пропозиції щодо захоронення ядерних відходів, продажу «національних квот» забруднення навколишнього середовища на багато років вперед тощо. Стратегічна мета Заходу – подальша деіндустріалізація і ослаблення України та Росії, «загроза об'єднання» яких для Заходу ще існує і вони будуть перешкоджати цьому всілякими способами.

У цьому зв'язку українській політичній еліті необхідно, зрештою, звільнитися від ілюзій і тверезо оцінити соціально-економічну ситуацію в країні і наші можливості.

A. V. BOGOSLAVSKAYA, T. V. STROYKO
Mykolaiv

INTERNATIONAL ASPECTS OF ECONOMIC ACTIVITY IN UKRAINE AND RUSSIA

The close relationship of Russia and Ukraine is justified as their geopolitical position, and a common history that led to the close intertwining of ethnic, linguistic, economic, as well as many other links.

Key words: Export, Import, scientific and technical capacity, investment, investment climate, TNK, NTP.

A. В. БОГОСЛАВСКАЯ, Т. В. СТРОЙКО
г. Николаев

МЕЖДУНАРОДНЫЕ АСПЕКТЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УКРАИНЫ И РОССИИ

Рассматривается тесная взаимосвязь России и Украины, которая обосновывается как их геополитическим положением, так и общей историей, повлекшей за собой тесное переплетение этнических, языковых, экономических, а также множества других связей.

Ключевые слова: Экспорт, импорт, научно-технический потенциал, инвестиции, инвестиционный климат, ТНК, НТП.

Список використаних джерел

1. Закон Украины «О внешнеэкономической деятельности» // Ведомости Верховной Рады Украины. — 1991. — № 29. — Ст. 377 (с дальнейшими изменениями). Див. сервер ВР Украины. www.rada.kiev.ua.
2. Алчинов В. М. СНГ-Россия-Евросоюз. Проблемы и перспективы интеграции. / В. М. Алчинов // Дипломат, акад. МИД России. Ин-т актуал. международных проблем. — М., 2008. — 220 с.
3. Бураковский И. В. Теория международной торговли / И. В. Бураковский. — К. : Основы, 2006. — 241 с.
4. Циганкова Т. М. Международная торговля : учеб. пособие / Т. М. Циганкова, Л. П. Петрашко, Т. В. Кальченко. — К. : КНЕУ, 2001. — 488 с.
5. Внешнеэкономическая деятельность : учеб. пособие. — Минск : Высш. шк., 1997. — 207 с.
6. Внешнеторговые сделки / Сост. И. С. Гринько. — Сумы : Фирма «Реал», 2004. — 464 с.

Стаття надійшла до редколегії 03.02.2014